

Archeologienota: De geplande ontwikkeling ter hoogte van het Clarissenklooster te Sint-Truiden

Annelies De Raymaeker

Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017E121
Erkend archeoloog: Annelies De Raymaeker, OE/ERK/Archeoloog/2016/00148
Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie: Sint-Truiden, Diesterstraat (fig. 1.1 en 1.2)
Bounding box: punt 1: x: 207344; y: 167808
punt 2: x: 207385; y: 167853
Sint-Truiden, Afd. 1, Sectie H, perceel 503F (fig. 1.3)

2.2 Gemotiveerd advies

De initiatiefnemer plant binnen het projectgebied een nieuw kloostergebouw met tuinzone. Hiervoor worden eerst alle huidige bebouwing en verharding gesloopt en weggehaald.

Langsheen de huidige kapel wordt een nieuwe steeg, de Jeruzalemsteeg, aangelegd. Deze leidt naar een carport (ca. 21 m²) en fietsenstalling (ca. 14 m²). De ondergrondse verdieping (fig. 1.7) wordt aangelegd op een diepte van ca. 2,80 m onder het maaiveld. Deze verdieping komt over de volledige oppervlakte van het nieuwe gebouw.

Op basis van het tot nu toe uitgevoerde vooronderzoek, bestaande uit een bureauonderzoek, kan afgeleid worden dat het projectgebied in een archeologisch potentieel zeer waardevolle zone ligt, net ten zuiden van de Sint-Gangulfuskerk. De Diesterstraat, waarlangs het gelegen is, zou teruggaan tot in de 13de eeuw. De straat werd gebruikt als verbinding tussen de abdij en de nu verdwenen Sint-Gangelhoffpoort.

Het projectgebied ligt onmiddellijk ten westen van het Clarissenklooster. Dit klooster werd in 1539 opgericht door de Sepulchrienen. In 1796 werd het klooster opgehoffen. Sinds 1851 is het bewoond door de Clarissen.

Uit een opeenvolging van historisch kaartmateriaal blijkt dat doorheen het projectgebied tijdens de late middeleeuwen een weg liep. Dit wegtracé is nog licht opmerkelijk op de luchtfoto van 1971, maar is nu helemaal verdwenen. De westelijke kant van het projectgebied wordt tijdens de late middeleeuwen ingenomen door gebouwen.

De (mogelijke) vondst van Romeins aardewerk aan de Sint-Gangulfuspoort wijst op een archeologisch potentieel voor grondsporensites vanaf de metaaltijden. Dit potentieel moet wel licht genuanceerd worden aangezien er nog geen onderzoeken zijn gebeurd die in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied dergelijke niet-middeleeuwse sites hebben aangetroffen en onderzocht.

Hoewel het projectgebied momenteel grotendeels voorzien is van gebouwen en verharding, kon geen grootschalige verstoring van de bodemopbouw worden vastgesteld.

Op basis van het bureauonderzoek kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd worden. Aangezien de geplande bouwwerkzaamheden de bodemopbouw grondig zullen verstoren, wordt verder onderzoek noodzakelijk geacht. Omdat de afbraak van de aanwezige bebouwing pas na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning zal plaatsvinden dient het onderzoek te worden uitgevoerd in uitgesteld traject.

Eerst wordt de opportuniteit van de diverse methoden van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Landschappelijke profielputten	Nee	Er wordt binnen het projectgebied geen specifieke bodemkundige situatie verwacht die het graven van landschappelijke profielputten noodzakelijk maakt. Het uitgevoerde bureauonderzoek heeft geen verwachting gecreëerd voor het specifiek aantreffen van een prehistorische artefactensite.
Geofysisch onderzoek	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Ook dient er op gewezen te worden dat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Ook dient na de uitvoering van geofysisch onderzoek steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem plaats te vinden om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren.
Veldkartering	Nee	Het terrein is op dit moment grotendeels verhard en bebouwd, waardoor deze methode momenteel niet kan worden gebruikt.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die specifiek wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die specifiek wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze

		methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die specifiek wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is nuttig deze methode toe te passen op het terrein, omdat de onderzoekstechniek een beter ruimtelijk inzicht biedt dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Hoewel het projectgebied gelegen is binnen een zogenaamde stadscontext, wordt geen complexe verticale stratigrafie verwacht. Hierdoor is het niet noodzakelijk om eerder de voorkeur te geven aan een proefputtenonderzoek in plaats van een proefsleuvenonderzoek. Hoewel deze methode een schadelijke impact op het bodemarchief heeft, is deze onderzoeksmethode nodig om verdere uitspraken te kunnen doen over de eventuele aanwezigheid van een archeologische site op het terrein.

Na afweging van de opportuniteit van elke individuele onderzoeksmethode wordt de combinatie van verschillende methoden afgewogen op basis van dezelfde criteria. Op basis van hogerstaande afwegingen en gezien de mogelijkheid op waarden uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd wordt een vooronderzoek gehanteerd dat bestaat uit proefputten.

Het proefsleuvenonderzoek kan doorgaan indien het terrein volledig ontdaan is van alle bebouwing en verharding. Bij het verwijderen van de bebouwing worden in eerste instantie enkel de bovengrondse constructies gesloopt. Er worden geen recente ondergrondse constructies verwacht. Indien deze toch worden aangetroffen, worden deze enkel verwijderd onder begeleiding van de erkend archeoloog. Bij het verwijderen van de verharding, wordt gepoogd zo weinig mogelijk ingreep in de bodem te veroorzaken.

Omdat de afbraak van de aanwezige bebouwing zal plaatsvinden na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning, kan het vooronderzoek enkel in uitgesteld traject uitgevoerd worden.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering. Hoewel het projectgebied gelegen is binnen de stadskern van Bree, wordt geen complexe verticale stratigrafie verwacht. Hierdoor is het niet nodig om gebruik te maken van proefputten.

Mogelijk kunnen de gegevens uit het vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die toelaten de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek te bevestigen, te verfijnen of bij te sturen op vlak van de opbouw van de ondergrond, aanwezigheid van intacte bodems, verstoring van de oorspronkelijke bodem, verwachte periode en aard van de site.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveau's?
- Waar ligt/ lag de hoogste grondwaterspiegel?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Kon het tracé van de weg worden vastgesteld? Uit welke periode dateert deze weg?
- Kunnen de aangetroffen resten een meerwaarde bieden in het stadskernonderzoek van Sint-Truiden?

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie werd gegenereerd om:

- een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de onmogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

De onderzoeksmethode beslaat de oppervlakte van 761 m², zoals die is afgebakend op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (fig. 2.1). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen van het assessment beantwoord zijn.

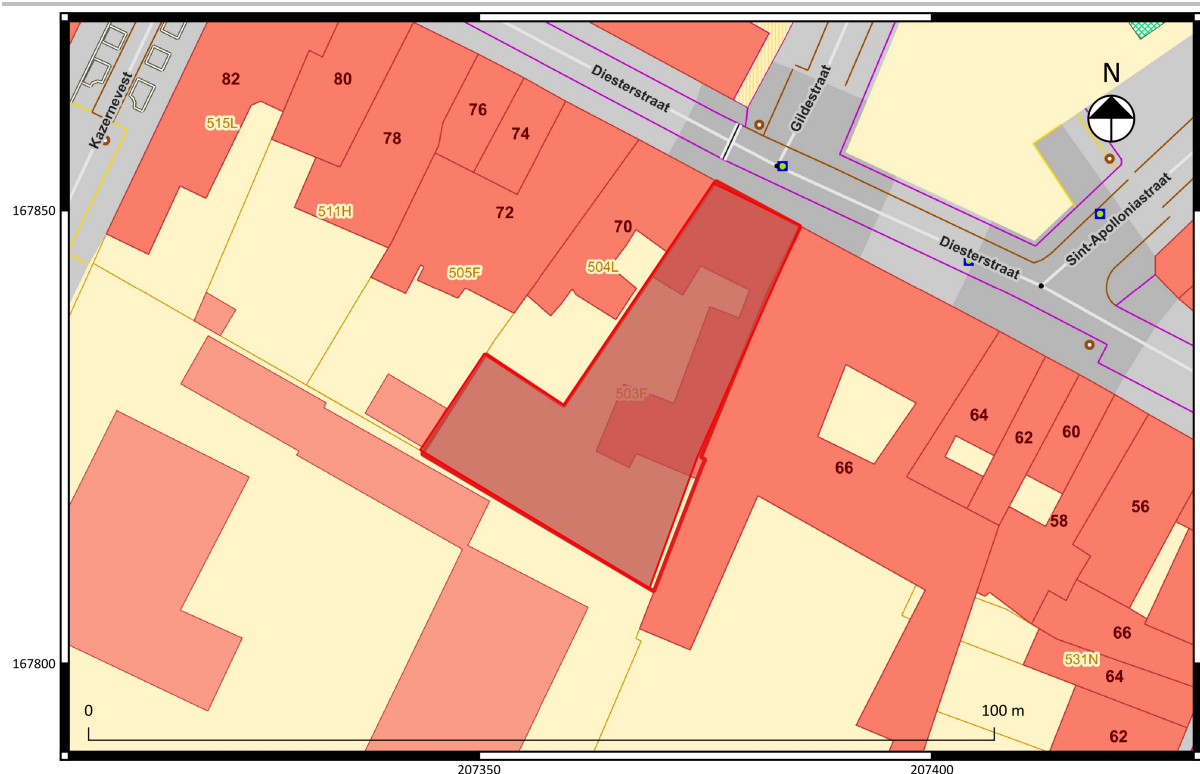

Fig. 2.1: Syntheseplan met aanduiding van de zone die geselecteerd werd voor verder onderzoek.

2.3.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek, de aanleg van **proefputten en proefsleuven**, is hoofdstuk 8.6 van de Code van de Goede Praktijk (CGP) van toepassing. Het doel van deze strategie is om uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Er wordt geopteerd voor een combinatie van twee proefputten en een proefsleuf. Meer specifiek voor het terrein binnen een vastgelegde archeologische zone (stadskern van Sint-Truiden) is paragraaf 8.6.3 van de CGP van toepassing.

De proefsleuf, met een breedte van 2 m, wordt op de zuidelijke helft van het projectgebied aangelegd met een zuidoost-noordwestelijke oriëntatie. Het doel van de proefsleuf is nagaan of nog restanten van de weg kunnen worden aangetroffen. Het gebruik van een proefsleuf is hiervoor veel efficiënter dan het gebruik van een proefput.

De twee proefputten, met een breedte van 3 m, worden ingepland op de westelijke helft van het projectgebied, gericht op het aantreffen van de gebouwen gesitueerd op onder andere de Ferrariskaart. De oostelijke helft van het projectgebied wordt gevrijwaard tijdens het vooronderzoek aangezien daar de Jeruzalemsteeg komt (met een beperkte ingreep in de bodem) en om zeker de stabiliteit van de kapel van het Clarissenklooster niet te ondermijnen. Bovendien wordt daar het tracé van de middeleeuwse weg verwacht, dewelke met de proefsleuf kan worden aangetroffen. De exacte positie van de twee proefputten kan tijdens het onderzoek nog lichtjes wijzen in functie van de aangetroffen weg.

Op deze manier wordt 69 m² van het projectgebied onderzocht, dit komt overeen met net geen 10% van het projectgebied. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden nog één of meerdere bijkomende kijkvensters gegraven. Hierbij wordt wel rekening gehouden met de stabiliteit van de omliggende gebouwen. Bovendien moet erop worden gewezen dat het niet opportuun is om binnen een stadscontext al (te) veel te verstoren tijdens het vooronderzoek.

De proefsleuf en kijkvensters worden aangelegd conform de bepalingen uit CGP 8.6 en 8.6.3. Er wordt gekozen voor een proefsleuf met een breedte van 2 m. De proefsleuven en noodzakelijke kijkvensters worden uitgegraven met een graafmachine met een tandenloze bak. De proefsleuven/proefputten worden aangelegd op alle archeologische niveaus waarop grondsporen te zien zijn. De teelaarde en het eventuele onderliggende colluvium worden verwijderd.

Bij het graven van de profielputten worden passende maatregelen getroffen zodat er steeds kan worden gewerkt in veilige omstandigheden.

De uitvoerders van het proefsleuvenonderzoek dienen niet te beschikken over bijkomende specifieke competenties ten opzichte van deze opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

Fig. 2.2: Syntheseplan met aanduiding van de voorziene proefputten en proefsleuf binnen het projectgebied.